

Nr 127

Av herr **Bergh, Ragnar**, om restriktiv utvidgning av försöksverksamheten inom enhetsskolan.

Vid 1950 års riksdag fattades ett principbeslut om riktlinjer för skolväsendets utveckling i vårt land. I den för riksdagsbeslutet grundläggande propositionen anförde föredragande departementschefen, att det allmänna genomförandet av den där föreslagna enhetsskolan var avsett att ske först när genom en samtidigt föreslagen försöksverksamhet lämpliga organisations- och arbetsformer blivit utrönta och i övrigt nödvändiga betingelser befunnits vara för handen. Såväl i utskottets hemställan som sedermera i riksdagens beslut blev försöksverksamhetens avgörande betydelse ytterligare markerad. Sålunda beslöts, att »allsidiga försök skola anställas angående de för enhetsskolan ändamålsenliga organisations- och arbetsformerna, såsom angående elevmaterialets och lärokursens differentiering med hänsyn till lärjungarnas anlag, angående skolans inre arbete och angående lärjungars intagning i enhetsskolan på grundval av skolmognadsprov». Genom försöksverksamheten skulle vidare utrönas, i vilken mån enhetsskolan skulle kunna ersätta folkskolan, fortsättningsskolan, den högre folkskolan, den kommunala mellanskolan och realskolan. Det utsades nämligen i riksdagsbeslutet, att enhetsskolan var avsedd att ersätta dessa nämnda skolarter, i den mån försöksverksamheten visade lämpligheten därav. Enhetsskolans uppgift och organisation har alltså gjorts beroende av försöksverksamhetens resultat.

Det beslöts vidare 1950, att försöksverksamhetens resultat skulle kontinuerligt bearbetas och redovisas och att mot slutet av försöksperioden en sammanfattande redogörelse för och bearbetning av densamma skulle offentliggöras. År 1957 tillsattes också en utredning, 1957 års skolberedning, som fick sig anförtrott att sammanfatta och bearbeta erfarenheterna från försöksverksamheten. I proposition nr 109 till 1958 års A-riksdag anförde föredragande departementschefen, att på skolberedningens arbete grundade förslag beräknades kunna föreläggas riksdagen i början av 1960-talet. Eftersom enligt ett riksdagsbeslut enhetsskolans allmänna införande avsetts skola börja 1962, måste utredningsresultatet föreligga dessförinnan.

I det ovan anförda torde försöksverksamhetens uppgift enligt riksdagens beslut vara angiven. Därav följer, att en utvidgning av försöksverksamheten enligt riksdagens grundläggande beslut är motiverad, endast i den mån en sådan kan förväntas lämna nya bidrag till lösningen av hithörande problem.

I årets statsverksproposition finns intagen en av skolöverstyrelsen lämnad redogörelse för försöksverksamhetens nuvarande omfattning. Av denna

redogörelse framgår, att under läsåret 1958—1959 45 nya försöksdistrikt tillkommit. Skolöverstyrelsen räknar vidare med att under nästkommande läsår ytterligare omkring 50 försöksdistrikt skall tillkomma. Departementschefen tar för sin del icke ställning till den sålunda planerade utvidgningens omfattning men rekommenderar, att åtgärder av organisatorisk art, som sträcker sig över längre tid än det löpande budgetåret och förutsätter fortsatt medelsanvisning, icke av överstyrelsen skall vidtagas utan Kungl. Maj:ts medgivande i varje särskilt fall. En dylik restriktivitet synes vara väl motiverad. Försöksverksamheten har redan en sådan omfattning, att den ter sig tämligen svårbemästrad för dem som centralt har att utöva ledningen av densamma. Med hänsyn till att 1957 års skolberedning enligt departementschefens uttalande förutsattes skola redovisa sitt utredningsuppdrag i början av 1960-talet, kan man vidare fråga sig, vilka bidrag till lösning av försöksverksamhetens uppgift som kan erhållas från kommuner, där försök påbörjas så sent som år 1959. De sammanställda och bearbetade resultaten måste i ett sådant fall komma att föreligga så sent, att de knappast kan komma att ingå i skolberedningens arbetsmaterial. I detta sammanhang torde även böra framhållas, att det knappast kan anses vara riktigt att under namn av försöksverksamhet, så allmänt som nu förutsattes, införa en skolorganisation, vars lämplighet försöksverksamheten skall avse att utvärdera.

Vi finner det både på grund av vad sålunda anförts och med hänsyn till det statsfinansiella läget påkallat att icke vidare utöka antalet försöksdistrikt i annan mån än då så av organisatoriska skäl kan befinnas nödvändigt. Sådana fall kan tänkas föreligga, då exempelvis organisationen för ett ändamålsenligt ordnande av den teoretiska utbildningen förutsätter mellankommunal samverkan och anslutningen till befintligt försöksdistrikt av ett eller annat mindre granndistrikt är motiverad av försöksverksamhetens egen uppgift.

Vi hemställer,

att riksdagen måtte uttala, att utvidgning av försöksverksamheten inom enhetsskolan till nya distrikt icke skall förekomma i annan mån än då så av organisatoriska skäl, sammanhängande med försöksverksamhetens egen uppgift, visar sig oundgängligen nödvändigt.

Stockholm den 27 januari 1959

Ragn. Berg